

KARTA EWIDENCYJNA ZABYTKU NIERUCHOMEGO

WPISANEGO DO REJESTRU ZABYTEKÓW

3. Miejscowość

2686

GRYFINO

1. Nazwa

STARE MIASTO

2. Czas powstania

przed 1254

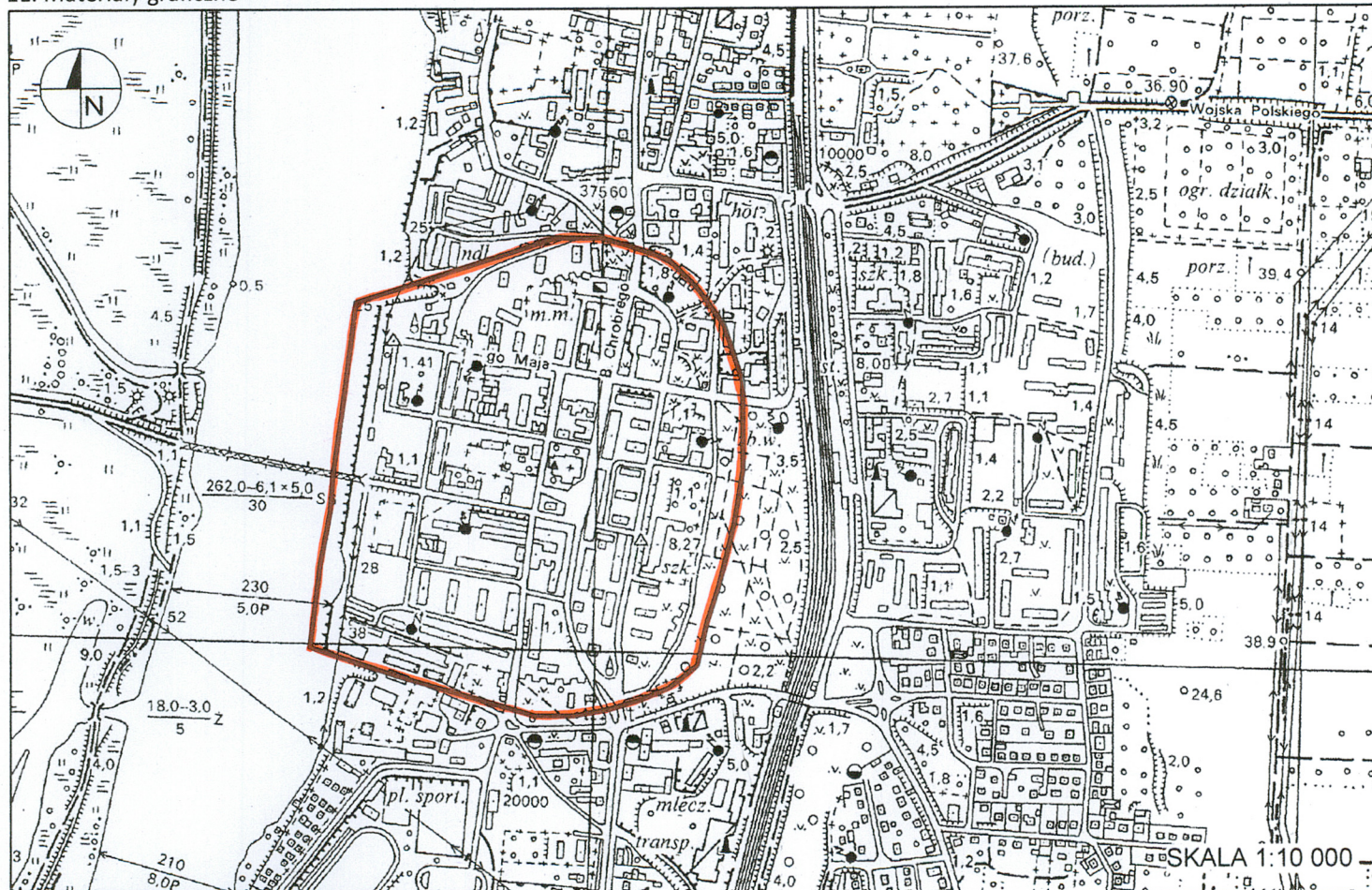
4. Adres

nd.

nr ewidencyjny działki **nd.**

nr księgi wieczystej **nd.**

11. Materiały graficzne

Sytuacja, mapa topograficzna w skali 1:10 000

5. Przynależność administracyjna

województwo: **zachodniopomorskie**

powiat: **gryfiński**

gmina: **Gryfino**

6. Współrzędne geograficzne

14°29'E 53°15'N

7. Poprzednie nazwy miejscowości

Greifenhagen

8. Właściciel i jego adres

nd.

9. Użytkownik i jego adres

nd.

10. Formy ochrony

**Wpis do rejestru zabytków
nieruchomych województwa
zachodniopomorskiego**

**Nr 73 z dnia 1955.10.29, 30.05.2018
A-1728**

11. Historia – kalendarium dziejów

1254 – lokacja miasta

1284 - pozwolenie na obwarowanie miasta murami kamiennymi

1306 – Książę Otto I zezwala na budowę mostów na Odrze i Regalicy

1314 – pierwsza wzmianka o istnieniu murów miejskich

1332 - pierwsza wzmianka o burmistrzach

1530 – pożar miasta

1640 – zburzenie przez Szwedów mostów i murów miejskich od strony rzeki

1723 – budowa nowego ratusza

1737 - częściowe zniszczenie Bramy Szczecińskiej

1740 - wyburzenie kaplicy św. Jerzego

1750-77 - niwelacja wałów obronnych

1784 – Brama Szczecińska jeszcze istnieje

1831 - początek rozbudowy miasta poza mury miejskie

1850 - rozebranie resztek Bramy Szczecińskiej

1857-60 - budowa mostów na Regalicy i Odrze

1865-66 - rozbiórka resztek kościoła św. Ducha

1877 - oddanie do użytku linii kolejowej Szczecin – Kostrzyn

1899 - poszerzenie przejazdu obok Bramy Bańskiej

1945 – przejście miasta po ciężkich walkach przez władze polskie

13. Opis

Historia układu urbanistycznego

Miasto powstało na wschodnim brzegu Odry w miejscu przeprawy przez rzekę. Zostało ono regularnie rozplanowane. Główną osią komunikacyjną miasta był trakt (obecnie ul. Chrobrego) przechodzący przez miasto w kierunkach północ – południe. Układ Gryfina jest charakterystyczny dla miast lokowanych nad rzeką z portem, to jest ulice są szerokie i prostopadłe do nabrzeża. Most przez Odrę, funkcjonujący już w okresie średniowiecza (po 1306), generował ruch z wnętrza miasta w kierunku rzeki. Dzięki temu trzon miasta stanowią wydłużone bloki zabudowy usytuowane krótszymi bokami w kierunkach wschód – zachód. Rynek z ratuszem znajdował się przy głównej ulicy i sąsiadował z kościołem. W obręb miasta znajdował się jeszcze drugi kościół św. Ducha, a za Bramą Bańską znajdowała się kaplica św. Jerzego, zapewne wraz ze szpitalem.

Całe miasto otoczone było murem na rzucie owalu. Do Gryfina prowadziły trzy bramy: Szczecińska na północy, Bańska (św. Jerzego) na południu oraz Brama Mostowa znajdująca się nad Odrą w okolicach mostu.

Granice historycznego układu urbanistycznego

W załączniku nr 1 pokazano przebieg muru miejskiego, który stanowi granicę miasta lokacyjnego. Wpis do rejestru zabytków jest oparty o linię muru miejskiego powiększoną o pas 50m na zewnątrz od jego przebiegu.

14. Kubatura nd.	15. Powierzchnia użytkowa 0,23 km² * powierzchnia w obrębie murów	16. Przeznaczenie pierwotne nd.	17. Użytkowanie obecne nd.
18. Stan zachowania <p>Miasto doznało bardzo poważnych zniszczeń podczas II wojny światowej. Niestety w wyniku przypadkowej odbudowy został zniszczony historyczny układ urbanistyczny. Teren Starego Miasta został zabudowany blokami wielorodzinnym, które całkowicie zniszczyły historyczną przestrzeń urbanistyczną Gryfina. Nie odbudowano ratusza oraz nie odtworzono placu rynkowego. Kwartęły nadodrzańskie nie zostały nigdy odbudowane.</p> <p>Reasumując miasto utraciło walory zabytkowe.</p> <p>Zachowanymi zabytkami na terenie Starego Miasta są:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kościół Narodzenia NMP Nr rej.97 dec. z dnia 1956-05-15 2. Obwarowania miejskie Nr rej. 325 dec. z dnia 1958-09-12 3. Poczta ul. Sprzymierzonych 2 Nr rej.1249 dec. z dnia 1993-11-30 		19. Istniejące zagrożenia. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie <p>Obszar historycznego miasta wymaga rewitalizacji. Istniejąca w mieście dysharmonizująca zabudowa w dużym stopniu utrudnia rewaloryzację przestrzeni zabytkowej. Możliwe jest jednak odtworzenie niektórych pierzei ulicznych oraz całych kwartałów zabudowy w rejonie nabrzeża.</p> <p>Wobec braku możliwości wprowadzenia zabudowy w miejsce istniejących bloków wielorodzinnych, należy chronić zabytkowy układ ulic.</p> <p>Postuluje się odtworzenie płyty rynku oraz wprowadzenie nowej zabudowy w miejscu nieistniejącego ratusza.</p> <p>Należy ograniczyć ruch samochodowy na obszarze Starego Miasta. Wszelkie prace budowlane należy uzgodnić z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.</p>	

Nr inv. 1488 D/2012, CD 262

20. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

21. Uwagi

Gryfino posiad opracowaną gminną ewidencji zabytków.

Teren historycznego Starego Miasta posiada aktualny plan zagospodarowania przestrzennego, pod nazwą: Stare Miasto 1, Stare Miasto 2

22. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

23. Bibliografia

Die Bau- und Kunstdenkmäler der Provinz Pommern.T.2, Bd.2 ,H 6, Der Kreis Greifenhagen, Stettin 1902 s. 37-56.

Dzieje Gryfina i okolic, Red, Przemysław Kłosowski, Gryfino 2005.

Gryfino i okolice na przestrzeni wieków , red. Renata Gałaj-Dempniak, Radosław Skrycki, Szczecin/Gryfino 2009.

Haydn F, Das Stadtbild von Greifenhagen, Greifenhagen 1930.

24. Opracowanie karty ewidencyjnej (autor, data i podpis)

tekst: mgr Maciej Gibczyński 11.2012

plany, rysunki: mgr Maciej Gibczyński 11.2012

fotografie: mgr Maciej Gibczyński 11.2012

25. Źródła ikonograficzne (rodzaj, miejsce przechowywania)

Widok miasta z winiety mapy Księstwa Pomorskiego Lubinusa z lat.1610-1618

Widok miasta z ok. lat 1611 – 1615 [w] „Civitates Pomeranie citerioris“

tzw. Stralsunder Bilderhandschrift, w zbiorach Stadtarchiv Stralsund.

Dwie panoramy miasta od zachodu, Gryfino, widok od zachodu, stan w 1618 i po zniszczeniach po wojnie 30letniej rok 1648, malował Pristaff [w:] Landesarchiv Greiswald.

E. Sanne, Panorama miasta od południa, Lata 40-te XIX w. [w:]Geschichte und Beschreibung des Pommernlandes zur Förderung der pommerschen Vaterlandskunde Stettin 1844 tzw. album Thiedego .

Plan Gryfina i najbliższej okolicy, skala 1:15000, z roku 1724, oprac. Martin Friedrich Schwandke.

Plan katastralny Starego Miasta z roku 1724, oprac. Martin Friedrich Schwandke.

26. Załączniki

5 wkładek szczegółowych

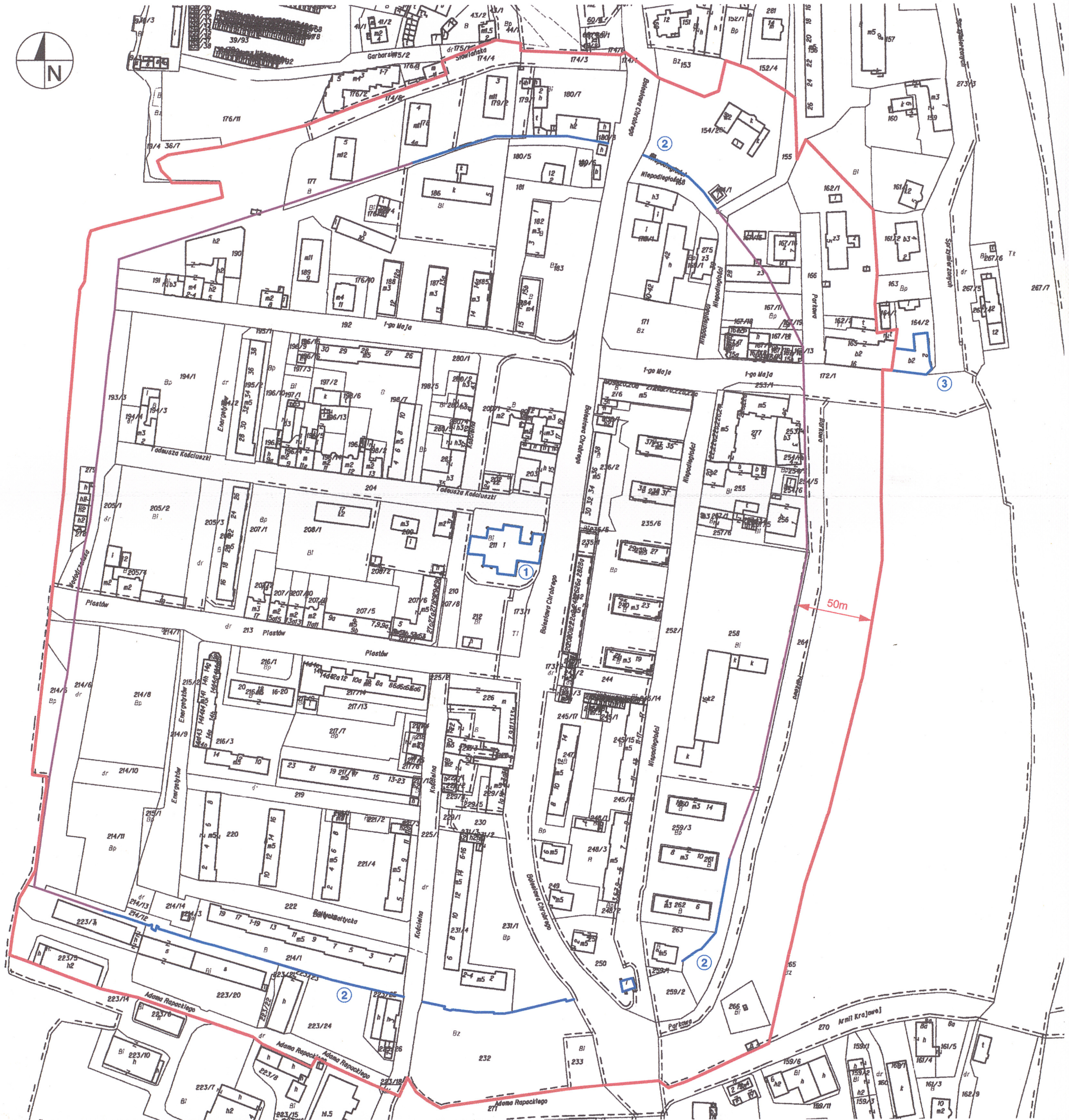
1. Miejscowość GRYFINO	5. Obiekt (nazwa jak w karcie) STARE MIASTO	6. Zawartość wkładki: Granica wpisu do rejestru zabytków terenu Starego Miasta
2. Gmina GRYFINO		
3. Powiat GRYFIŃSKI		
4. Województwo zachodniopomorskie		

Obiekty wpisane do rejestru zabytków województwa zach-pomorskiego

1. Kościół Narodzenia NMP Nr rej. 97dec. z dnia 1956-05-15
2. Obwarowania miejskie Nr rej. 325 dec. z dnia 1958-09-12
3. Poczta, ul. Sprzymierzonych 2 Nr rej. 1249 dec. z dnia 1993-11-30

0 100m
SKALA 1:2500

- Granica wpisu do rejestru zabytków terenu Starego Miasta
- Obiekty w rejestrze zabytków
- Obszar miasta w obrębie murów

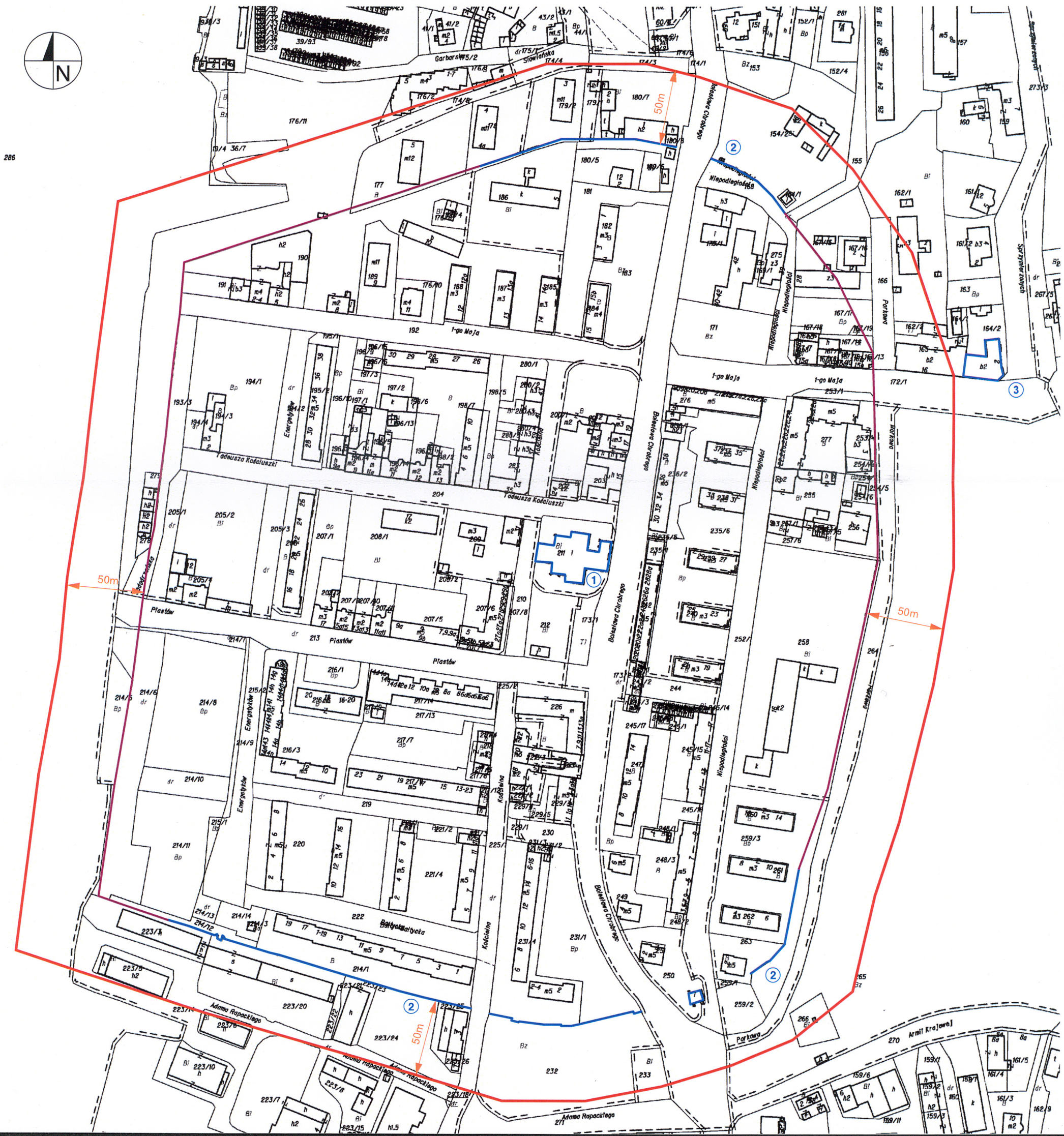
1. Miejscowość GRYFINO	5. Obiekt (nazwa jak w karcie)	6. Zawartość wkładki:
2. Gmina GRYFINO	STARE MIASTO	Granica wpisu do rejestru zabytków terenu Starego Miasta
3. Powiat GRYFIŃSKI		
4. Województwo zachodniopomorskie		

Obiekty wpisane do rejestru zabytków województwa zach-pomorskiego

1. Kościół Narodzenia NMP Nr rej. 97dec. z dnia 1956-05-15
2. Obwarowania miejskie Nr rej. 325 dec. z dnia 1958-09-12
3. Poczta, ul. Sprzymierzonych 2 Nr rej. 1249 dec. z dnia 1993-11-30

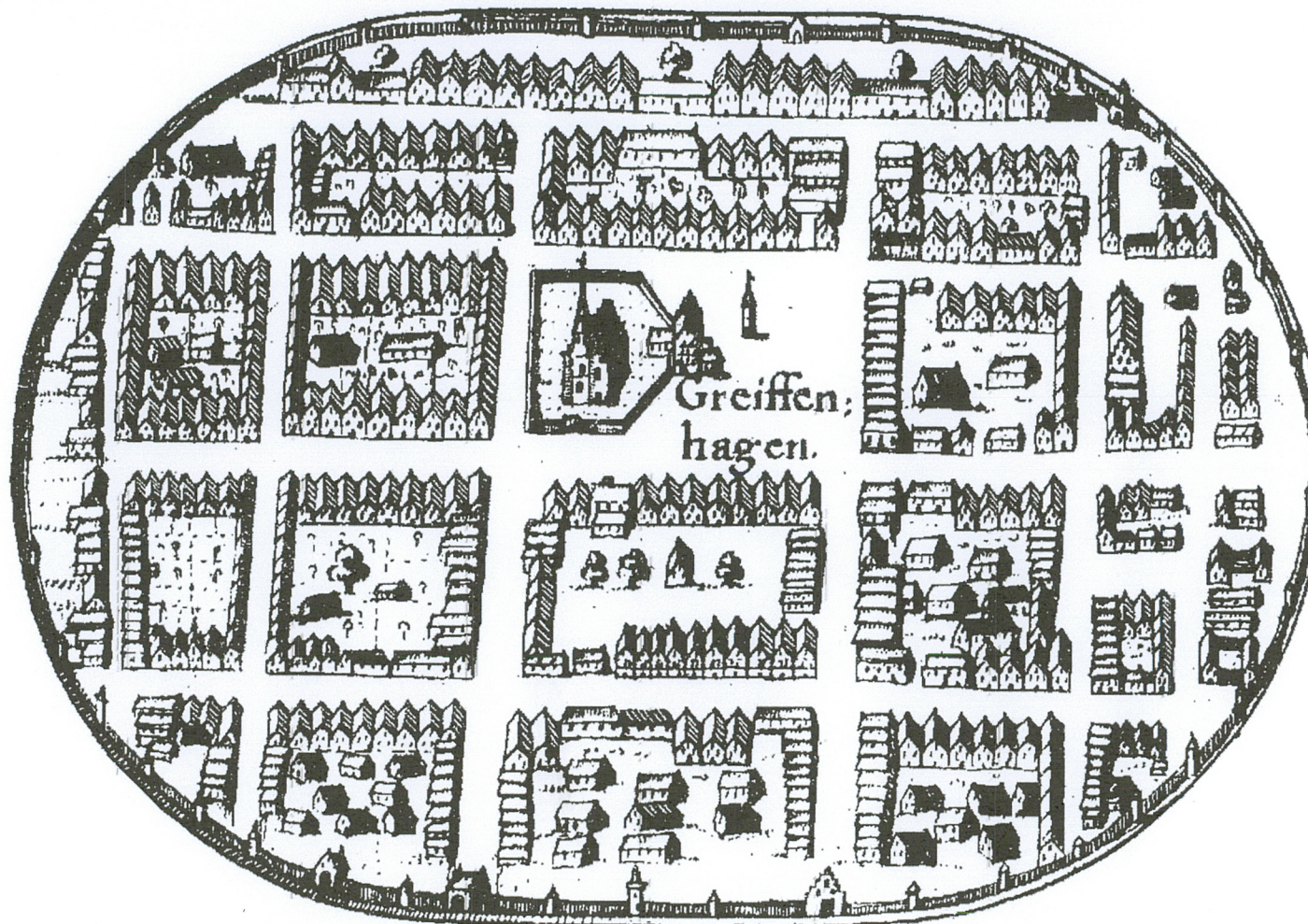
0 100m
SKALA 1:2500

- Granica wpisu do rejestru zabytków terenu Starego Miasta
- Obiekty w rejestrze zabytków
- Obszar miasta w obrębie murów

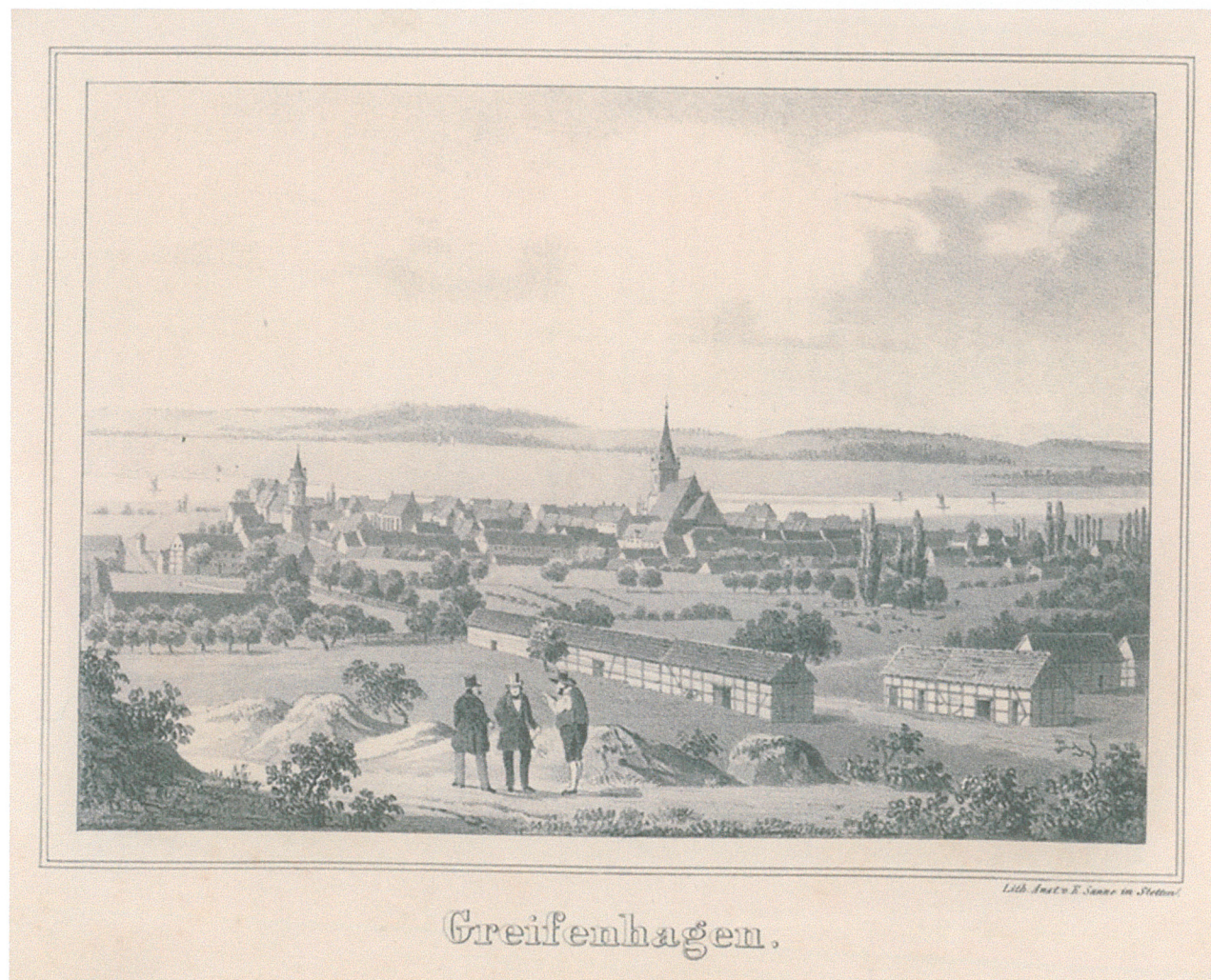
1. Miejscowość Gryfino	5. Obiekt (nazwa jak w karcie) STARE MIASTO	6. Zawartość wkładki: Widoki historyczne Widok miasta z winiety mapy Księstwa Pomorskiego Lubinusa z lat.1610-1618
2. Gmina Gryfino		
3. Powiat gryfiński		
4. Województwo Zachodniopomorskie		

Opracowanie załącznika (data i podpis) mgr Maciej Gibczyński 11.2012

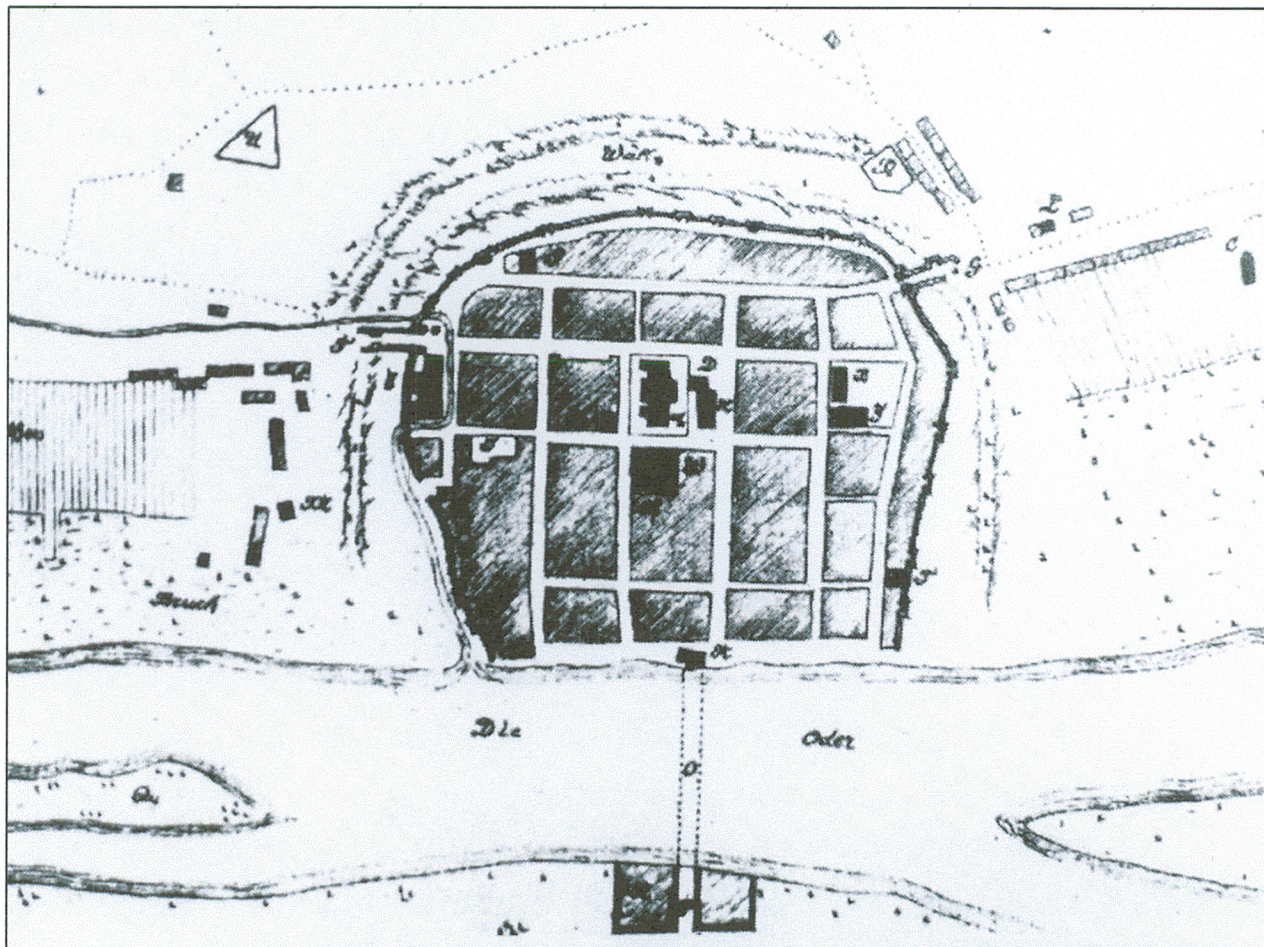

1. Miejscowość Gryfino	5. Obiekt (nazwa jak w karcie) STARE MIASTO	6. Zawartość wkładki: Widoki historyczne E. Sanne, Panorama miasta od południa, Lata 40-te XIX w. [w:]Geschichte und Beschreibung des Pommernlandes zur Förderung der pommerschen Vaterlandskunde Stettin 1844 tzw. album Thiedego.
2. Gmina Gryfino		
3. Powiat gryfiński		
4. Województwo Zachodniopomorskie		

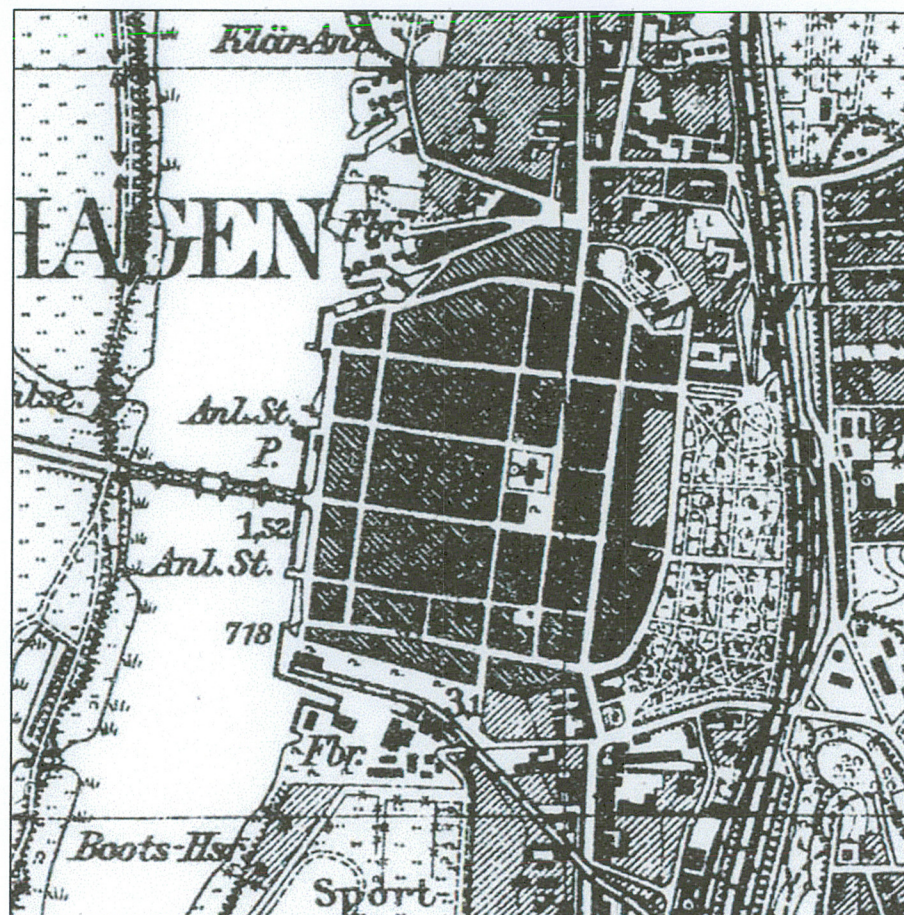
1. Miejscowość Gryfino	5. Obiekt (nazwa jak w karcie) STARE MIASTO	6. Zawartość wkładki: Mapy historyczne Plan Gryfina i najbliższej okolicy, skala 1:15000, z roku 1724, oprac. Martin Friedrich Schwandke
2. Gmina Gryfino		
3. Powiat gryfiński		
4. Województwo Zachodniopomorskie		

Opracowanie załącznika (data i podpis) mgr Maciej Gibczyński 11.2012

1. Miejscowość Gryfino	5. Obiekt (nazwa jak w karcie) STARE MIASTO	6. Zawartość wkładki: Mapy historyczne Fragment mapy Messtischblatt orginał w skali 1:25000 przeskalowany do 1:10000 – 2752 Greifenhagen 1933
2. Gmina Gryfino		
3. Powiat gryfiński		
4. Województwo Zachodniopomorskie		

Opracowanie załącznika (data i podpis) mgr Maciej Gibczyński 11.2012